

1 Petr. 3:19, 20, 21a: In welken hij ook, henen-gaan zijnde, den geesten die in de gevangenis [zijn], gepredikt heeft, die eertijds ongehoorzaam waren, wanneer de lankmoedigheid Gods eenmaal verwachtte in de dagen van Noach, als de ark toebereid werd, waarin weinige (dat is acht) zielen behouden werden door het water.

Waarvan het tegenbeeld, de doop...

Het geciteerde moge volstaan, om de nieuwe vertaling in alder belangstelling aan te bevelen. Men leze, maar blijve kritisch. En zóó des te meer dankbaar.

K. S.

Hulp opleiding Argentinië.

In vriendelijken dank ontving ik van D. K. te K. per giro (nr 88) f1.— „voor student Argentinië“.

Zijn er nog niet een paar helpers op den weg? Die h.v. deze week een kleinigheidje zenden willen naar aanleiding van het feit, dat ze een eerste deel „Catechismus-verklaring“ hebben ontvangen als bijlage bij ons blad? We konden er op die manier wel eens „op drinken“, vind ik.

Wie er over denkt, die moet 't ook dadelijk doen. Anders — 't vergeetboek.

K. SCHILDER. Giro 127278.

Een mooie bloemlezing.

Dr W. A. P. Smit: Dichters der Reformatie in de 16e eeuw. — J. B. Wolters' Uitg. Mij., Groningen.

Voor eenige jaren gaf de dichter-criticus Anton van Duinkerken een fors boekwerk uit onder den titel: Dichters der Contra-Reformatie. Daarin wees de Roomsche apologet op het belangrijke aandeel, dat de Roomsche dichters hadden gehad in de literatuur der 16e en vooral der 17e eeuw.

De Gouden Eeuw draagt ongetwijfeld een Calvinistische stempel, maar niet zonder slag of stoot heeft de Roomsche Kerk haar vroegere terrein losgelaten. Een innerlijke reformatie, vooral onder leiding der Jezuïeten, heeft getracht het aanzien der Kerk te herstellen en het verloren gegane gebied te heroveren. Van Duinkerken toonde aan, een hoe groote rol de literatuur daarin gespeeld heeft en welke resultaten werden bereikt. Vondel is niet de eenige Protestant die tot de Roomsche Kerk terugkeerde en zijn talent in dienst stelde van zijn nieuwe geloof, verdedigend zoowel als aanvallend.

Hoewel de Calvinist niet met alle uitspraken van den vurigen apologet accoord kan gaan, is zijn boek toch een goede bijdrage tot juistere beoordeeling der zeventiende eeuw.

Onlangs verscheen er van protestantsche zijde een legenhanger, of zoo men wil, een aanvulling van dit boek. Dr Smit, die zijn studie opdraagt aan Van Duinkerken, verwijst daardoor als het ware naar diens boek. Er bestaan dan ook verschillende punten van overeenstemming tussen beider werk. Beide auteurs hebben zich een naam verworven en als dichter en als essayist. Hun boeken zijn beide bloemlezingen, voorafgegaan door een breede inleiding. Beiden vragen ze aandacht voor een te lang verwaarloosd tijdperk uit de literatuur, van hun geloofsovertuiging uit bezien.

Er bestaan echter ook verschillen tussen beiden. Wijdt Van Duinkerken terecht het grootste deel van zijn werk aan de Gouden Eeuw, dr Smit vraagt belangstelling voor dichters uit de 16e eeuw. Beziel de eerste zijn tijdvak vooral met het oog van den dichter, de tweede is in de eerste plaats literair-historicus. Dit laatste komt vooral uit, als beiden een dichter voor hun richting opelischen, wat tweemaal gebeurt. In beide gevallen betreft het een dichter van weinig betekenis, over wien niet veel bekend is. Van Duinkerken besluit spoedig uit de woorden van het gedicht of uit een terloopsche aanduiding, dat de dichter Katholiek is of weer geworden is. Dr Smit daarentegen speurt den geheelen bundel gedichten van den man op, eens zelfs in onuitgegeven handschrift en besluit pas na nauwkeurige vergelijking van den geheelen inhoud, dat de dichter Protestantisch was.

Deze nauwgezette werkwijze typeert den geleerde, die het gevaar trotseert zijn lezers, die hij niet uitsluitend bij vakmensen zoekt, te vervelen met een grondig onderzoek, dat dezen wellicht overbodig lang zal lijken. Toch heeft deze methode een voordeel. De lezer zal ervaren, hoe moeilijk het soms is, bij een dichter uit de eerste jaren der hervorming vast te stellen, of hij een kritisch-Katholiek is, dan wel een ondogmatische Protestant.

Doorlopend wijst dr Smit op deze moeilijkheid. Immers de eersten, die zich van Rome afkeerden, de Sacramentalisten en later de Doopers, leverden in hun lied meer voor een Godzalig leven, dan

voor een rechtzinnig geloof. Enkele martelaarslieden zelfs, zouden door Roomschen kunnen geschreven zijn, die bewogen door het lijden dat zij aanschouwden, hun overkropt gemoed luchtten in kreuple verzen, barstend vol van gevoel.

Deze ondogmatische inhoud is de oorzaak geweest, dat dr Smit niet goed geweten heeft, waar hij de hervormingsliteratuur zou laten beginnen. Daardoor gaat hij zoeken naar voorloppers, die reeds rechtstreeks contact hadden gezocht met God en hadden geijverd voor heiliging des levens, buiten de kerkleer om. Daardoor begint hij bij de Broederschap des gemeenen levens, de kring waaruit de Navolging van Christus, doorgaans aan Thomas à Kempis toegeschreven, is voortgekomen. Hij heeft nu een begin, en kan de niet meer Roomsche mystieke dichters laten voortkomen uit de nog wel Roomsche conventiculen, waarin het dogma moest wijken voor het persoonlijk heilig leven.

Hoe aannemelijk dit proces ook moge lijken, bij de uitwerking waarvan hij steun ondervindt van bekende geleerden als Kühler, Knappert en Lindeboom, het kan mij niet bevredigen. Waarom zou bij de z.g. Moderne Devotie wel van een eigenlijk begin sprake zijn geweest en bij de hervorming niet? Dat klemt te meer, daar andere geleerden uitdrukkelijk ontkennen, dat de Broederschap invloed heeft uitgeoefend op bijbelsch-humanisten als Erasmus, en op de reformatie en contra-reformatie.

Beter had het mij geleken, als dr Smit eenvoudigweg voorbeelden had gegeven van het zeer gevarieerde streven van hen, die zich niet meer in de Roomsche Kerk thuis gevoelden. Hij had dan ook meer kunnen wijzen op de talrijke schakeeringen binnen het Calvinisme. Nu noemt hij Jan van der Noot, Jan van Hout, Marnix en Hooft bij den zelfden Calvinistischen naam, alsof er geen hemelsbreed verschil in opvatting van leer en leven tusschen hen bestond. Nu noemt hij Revius als overtuigd Calvinist en zegt „de anderen zijn echter dichters der Renaissance in den vollen wereldlijken zin van dit woord — met slechts af en toe voor een oogenblik het duidelijke geluid der Reformatie“. Dit is stellig onjuist, vooral voor de 17e eeuw, waarin toch ook Revius leefde. Ik behoef slechts te wijzen op Cats en Huygens.

Wij zijn nu echter in de 17e eeuw beland, terwijl het grootste deel van het boek gewijd is aan de 16e eeuw. Het zou er bovendien op gaan lijken, dat ik slechts critiek had op dit boek en dit is geenszins het geval. Ik bedoelde slechts te wijzen op een paar vlekken, veroorzaakt wellicht door te veel volgen van een vooropgezette meening.

De groote waarde van dit boek ligt in zijn beschouwingen over en zijn bloemlezing uit de poëzie der eerste hervormden. Te weinig is over het algemeen bekend de prachtige poëzie van de martelaren en doopers, prachtig niet door den vorm, want die was soms uiterst primitief, maar door de volheid van 't godsdienstig gevoel, dat er uit spreekt. In verschillende hoofdstukken behandelt de kundige en zeer versgevoelige schrijver, de poëzie van de Sacramentalisten, de eerste martelaren, de Anabaptisten en de Calvinisten. Hij plaatst zijn gekozen gedichten in het raam van den tijd, vertelt wat hij weet over de schrijvers en bespreekt den geest van hun lied. Men krijgt de idee aan de hand van een kundigen gids te gaan door een vrijwel onbekend gebied. Op alle verborgen schoonheden wordt ons gewezen, want anders zouden wij, gewend aan verijnden vorm, veel schoons onopgemerkt voorbijgaan.

De ongekunstelde eenvoud van het martelarenlied, waaruit ondanks den zeer primitieven vorm een ontroerend gevoel spreekt, zal den meest verwenen literairen smaak blijven bekoren. Hier dringen we door naar het hart der hervorming, hier kunnen we hooren, dat niet geld of goed, maar slechts de innige overtuiging de ziel van den opstand is geweest. Het geuzenlied wordt hier slechts in een paar uitingen naar voren gebracht, misschien heeft de auteur deze bekend genoeg geacht, om er niet meerdere uit aan te halen, maar zij spreken van den geloofsmoed onzer vrome vaderen. Het mannelijk element, de groeiende opstandigheid ontbreekt hier in de bloemlezing, maar het straalt door in de forsche liederen van Fruytiers en anderen.

Een moeilijke taak had dr Smit, om den invloed van de Renaissance, met zijn nieuwe wereldbeeld, op het hervormingsgebied aan te toonen. Hij slaagt er m.i. zeer goed in, als hij laat zien, hoe de Doopers met hun wereldvlucht huiverig of afwijzend stonden tegen de nieuwe richting, maar hoe het belijnder Calvinisme, dat de geheele wereld voor God opeischt, in staat was dien invloed te absorberen en de Renaissance ondergeschikt te maken aan zijn wereldveroverend principe.

Niet het minst interessant is het hoofdstuk, gewijd aan de psalmberijmingen. De gemeente in haar behoefte naar een kerklied, berijmde den bijbel en wilde uitsluitend Gods Woord zingen. Hierin gaan voorgoed de dooperschen met hun stichtelijk lied zich afwenden van de calvinisten. Een prachtige vergelijking van de voornaamste psalmberijmingen, die van Utenhove, Datheen en Marnix, besluit dit boek. Na uitvoerig op hun

dichterlijke waarde gewezen te hebben, laat de schrijver duidelijk zien, waarom Datheen's berijming, niet eens oorspronkelijk, lang niet de beste naar den vorm, de overhand heeft verkregen en eeuwenlang behouden.

Met dit boek heeft dr Smit een goede daad verricht. Te lang is de protestantsche letterkunde der 16e eeuw onbekend gebleven. De schrijver hoopt dat door zijn bloemlezing een deel der mooie liederen uit dien tijd weer zal gaan behooren tot het geestelijk bezit van ons volk. Men zal bemerken dat deze hoop niet ijdel behoeft te zijn. Niet elk lied spreekt een even diepe sprake, maar er zijn er verschillende bij, die men zal herlezen, totdat zij een blijvende plaats in het hart zullen verkregen hebben.

Deze mooie bundel verdient door allen gelezen te worden, die liefde hebben voor de letterkunde, ook in haar eenvoudigste, maar meest gevoelvolle openbaring. Dr Smit heeft ons een degelijk bewerkte studie geschonken en een prachtige bloemlezing uit de zuiverste voorbrenghelen van het geloovige hart.

Gron.

H. S.

VAKWETENSCHAP EN PRAKTIJK

Tuberculose. I.

In het laatste artikel van een eenigen tijd geleden geplaatste serie hebben wij gezien, dat tuberculose processen het gevolg van een infectie met tuberkelbacillen zijn. Nu moeten wij echter volstrekt niet meenen, dat vóórdien de Tuberculose als ziekte onbekend was. Immers vóór 1882, het jaar waarin Koch den verwekker zelf ontdekte, had Bayle in 1810 al aangeboond het voorkomen van eigenaardige knobbeljes — in 't Latijn tuberculum genoemd — in verschillende organen. Laënnec, wiens naam wij zeker onder de zeer vele onderzoekers op dit gebied niet mogen vergeten, wees er op, dat tuberculose zich zeer verschillend kon gedragen, dat dus de zeer uiteenlopende ziektebeelden niet dan verschillende ontwikkelingsvormen van éénzelfde infectieziekte waren. Niettegenstaande deze opvatting van Laënnec later zeer juist bleek te zijn, vond hij in zijn tijd, begin 19e eeuw, vele bestrijders. Het zou echter nog moeten duren tot 1865, vóórdit met zekerheid te constateeren viel, dat tuberculose inderdaad onder de infectieziekten gerekend moest worden. In dit jaar gelukte het aan Villemain dit te bewijzen door tuberculeus weefsel, afkomstig van een mensch, onder de huid van een konijn te brengen en daardoor een gelijksoortig proces bij dat dier op te wekken. Het infectieus karakter was hierdoor bewezen en toen dan ook, vroeger dan men durfde te hopen, de eigenlijke dragers der infectie in den vorm van tuberkelbacillen door Robert Koch in 1882 werden ontdekt, was de sluitsteen van dit geheele proces gelegd.

Wanneer wij ons nu afvragen of Tuberculose een veel voorkomende ziekte is, dan moeten wij dit onmiddellijk met ja beantwoorden. De verbreiding van tuberkelbacillen is buitengewoon groot, want in bijna alle landen der wereld komt Tuberculose voor. Ook is de dispositie der menschen voor deze ziekte eveneens enorm groot, maar zoo erg als ik het eens las in een Duitsche statistiek, waarin aangegeven stond, dat ongeveer één achtste gedeelte der menschheid aan Tuberculose zou sterven, is het gelukkig niet. Integendeel wij weten, dat lang niet allen, die door den tuberkelbacil zijn besmet, een aandoening krijgen, die vroeg of laat tot den dood voert. Een groote geruststelling is het te weten, dat de meeste der tuberculeuse toestanden zeer sterk tot genezing neigen; wij mogen zelfs verklaren, dat het overgrote deel der tuberculeus-geïnfecteerden niet alleen zonder eenig nadeel dit verdragen, maar zelfs moet deze besmetting voor hen van voordeel zijn, zooals wij in het verdere verloop nog zullen zien. Het is vrijwel zeker, dat alle volwassenen, op een enkele uitzondering na misschien, vooral in de groote steden, eens in hun leven tuberculeus geïnfecteerd zijn geweest. In sommige dier gevallen — lang niet alle bij het leven althans — kan men dan nog de kenteekenen van een tuberculeuse infectie vinden zonder dat de ziekte tot openbaring is gekomen. Hieruit volgt dus al direct, dat men tuberculeus besmet geweest kan zijn, zonder dat hierop een ziekteperiode gevolgd is. De onderzoekingen, na den dood verricht, hebben ons daaromtrent veel geleerd. Ook daardoor weten wij, dat voor ongeveer 90 % bij tuberculosen, voor zoover het is nagegaan, de aandoening in de longen gezeteld schijnt te zijn. Deze wetenschap is voor ons van zeer groot belang juist met het oog op de verspreiding der infectiekiemen bij spreken, niezen en hoesten van lijdens met een zoogenaamde open tuberculose, waaronder wij verstaan, dat de patiënten bacillen in hun sputum hebben. Om het gevaar voor de omgeving van deze tuberculose lijdens duidelijk te illustreeren, zullen wij de proeven van Flügge even aanhalen. Voor een zieke zette hij een glazen plaat neer en liet den patiënt

daarvo
paalde
plaat g
op een
bacillen
werder
waarde
kunnen
bacillen
neer es
omtrek
verstre
toonde
op een
werder
achten
Wann
noem
80 cm.
doek v
duidel
voor d
Het z
alleen
den ho
de om
door h
drogen
menger
gender
Natu
legen
bij de
dit all
om de
Zoo b
gevent
mijden
jagen,
behelp
tuberc
slapen
niet 66
heden
schen
len me
lijder
heeft v
hoevee
onderv
loekom
een he
Het is
zij wel
opzicht
person
worder
aanrak
die vo
voor e
plicht
schatte
deren
daaron
besmet
leven.
zoogen
kelbaci
een in
mag in
bronchi
den. Zi
natuur
Wat
worder
veel m
wanne
het in
naamde
oefened
zuur d
het fei
sputum
veel na
hierbij
Belat
den in
waar z
dit gev
cillen
Als dez
dan ste
plaats
staat u
sels, d
kunnen
door f
werkin
Het ko
apart l
leusen
ook no
lijkheid
indiv
verder
sel me
heel m
selijke
tot rus